

*Валентина Харламенко,
к.пед.н.,
Тарас Олефіренко,
к.пед.н.,*

*кафедра теорії і методики технологічної освіти,
креслення та комп'ютерної графіки
Інженерно-педагогічного факультету
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ПРОФОРІЄНТОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТЬОГО УЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ЙОГО ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ

valentuna.ippo@ukr.net,
to@npu.edu.ua

У новій соціально-економічній ситуації, коли на ринку праці різко зросла конкуренція, від людини вимагається не лише якісної освіти, а й здатність креативно та нетрадиційно мислити, вирішувати нестандартні завдання, постійно саморозвиватися й самовдосконалюватися, самостійно робити професійний та життєвий вибір. Сучасні тенденції розвитку освіти орієнтуються на компетентнісний та особистісно-орієнтований підходи, висувають підвищені вимоги до учителя загальноосвітньої школи, в тому числі й до учителя трудового навчання, якому відводиться одна з провідних ролей у підготовці учнів до професійного самовизначення, побудови майбутньої професійної кар'єри.

Зміст трудового навчання дає можливість учителю ознайомити учнів із різноманітністю існуючих професій, визначити професійні інтереси й здібності, проводити професійні проби, формувати в процесі практичної діяльності початкові професійні вміння та навички відповідно до виявлених схильностей, виховувати необхідні особистісно-ділові якості.

У педагогічній науці й практиці накопичений чималий досвід із розробки даної проблеми. Теоретико-методологічні й практичні профорієнтаційні аспекти трудової підготовки й профорієнтології в цілому розглядали й розглядають вітчизняні та зарубіжні вчені: П. Атутов, Ю. Барабаш, А. Вайсбург, Д. Закатнов,

М. Захаров, Р. Захарченко, Е. Зеєр, В. Зінченко, І. Жерноклеєв, Д. Кільдеров, Р. Коропецька, О. Коберник, Є. Клімов, Л. Йовайша, І. Назімов, В. Мадзігон, А. Маслоу, В. Маляко, Є. Павлютенков, К. Платонов, М. Пряжніков, О. Сазонов, В. Сидоренко, В. Стешенко, Д. Тхоржевський, Г. Терещук, Б. Федоришин, В. Харламенко, С. Чистякова, М. Янцур, та інші. Ідеї компетентнісного підходу й розвитку професійної компетентності широко представлені в педагогічних дослідженнях: В. Андрущенко, П. Атутова, Л. Горбунової, О. Заболотної, В. Кременя, Н. Кузьміної, М. Култаєвої, В. Лозовецької, В. Лугового, А. Маркової, Л. Мітіної, В. Сластьоніна, В. Полякова, Н. Радіонової, В. Симоненка, О. Ярошенко та інших.

Беззаперечно, важлива роль у здійсненні профорієнтаційної роботи в школі належить урокам трудового навчання, адже зміст цього предмета дає можливість ознайомити учнів із багатьма професіями, виховати професійний інтерес до них. Трудове навчання створює основу для практичних дій школярів, застосування знань на практиці, розвитку професійних інтересів та нахилів. І це цілком можливо, якщо знання, які здобувають учні, орієнтовані не на формальне запам'ятовування, а на осмислення фактів, процесів, на з'ясування причинно-наслідкових зв'язків між діями людини й кінцевими результатами [5].

У 2020 році Всесвітній Економічний Форум у Давосі (WEF) у своєму звіті "Майбутнє професій", однією з найважливіших навичок для успішної кар'єри у світі, який швидко змінюється, визначає активне навчання та навчальні стратегії, аналітичне мислення та інноваційність. На думку WEF, саме ці навички дадуть можливість адаптуватись до мінливого світу, у якому, за їхніми підрахунками, до 2025 року 85 мільйонів робочих місць можуть бути заміщені внаслідок зміни розподілу праці між людьми та машинами. В той же час, можуть з'явитися 97 мільйонів нових ролей, які будуть більш пристосовані до нового розподілу праці між людьми, машинами та алгоритмами у 15 галузях економіки. У старшій школі учні мають розуміти зв'язок між навчальними предметами й професіями, вивчати сферу професійної діяльності, характерну для різних ринків праці - від глобального до місцевого, детально знайомитися із професіями,

спеціальностями, галузевими та кар'єрними кластерами за напрямками, формувати позитивне ставлення до всіх предметів та професій, аналізувати свої здібності та інтереси, планувати набуття необхідних компетентностей та навичок, формувати різні траєкторії розвитку кар'єри [2].

Закон України “Про освіту” передбачає нову структуру школи - початкову, базову середню та профільну середню освіту, де кожен з рівнів матиме новий зміст освіти та можливість адаптувати навчальний процес до потреб сьогодення. 12-ти річне навчання, та зокрема, профільна старша школа у 10–12 класах, надасть учням змогу не тільки якісно опанувати знання та набути необхідних умінь, а й глибше ознайомитися із світом професій [1].

Отже, підготовка сучасного учителя трудового навчання має слідувати викликам сьогодення. Профорієнталогічна підготовка майбутнього учителя трудового навчання вимагає від ЗВО обґрунтування системи засобів формування профорієнтаційної готовності, виявлення особливостей побудови освітнього процесу, що спрямований на розвиток профорієнтаційної компетенції.

М. Ховрич, проаналізувавши галузевий стандарт вищої освіти відносно профорієнтаційної діяльності учителя трудового навчання визначив зміст виробничих функцій, типові завдання діяльності та зміст уміння, реалізація яких, як зазначає автор, дозволить суттєво (при наявності інших позитивних факторів) підвищити рівень профорієнтаційної роботи в загальноосвітній школі. Навчальна функція. Типове завдання діяльності: орієнтуватись у матеріалі, пов'язаному з класифікацією професій. Зміст уміння: самостійно, на базі засвоєних знань уміти класифікувати професії за характером праці, галузевою належністю, рівнем кваліфікації. Виховна функція. Типове завдання діяльності: керувати процесом формування позитивного ставлення до праці. Зміст уміння: в процесі навчання роботі з програмними засобами стимулювати та виховувати наполегливість і зосередженість. Розвивальна функція. Типове завдання діяльності: створювати умови для вдосконалення і розвитку індивідуальних якостей. Зміст уміння: враховуючи психофізіологічні особливості учнів, теорію та методику профорієнтації, забезпечувати умови для вдосконалення і розвитку

професійно важливих якостей особистості, проводити тренінги. Планувальна функція. Типове завдання діяльності: планувати профорієнтаційні проби в процесі викладання шкільного курсу «Основи вибору професії». Зміст уміння: створювати організаційно-педагогічні умови для проведення професійних проб, орієнтуючись на професійну спрямованість особистості; визначати необхідні засоби для проведення професійних проб; визначати етапи проведення професійних проб. Діагностична функція. Типове завдання діяльності: здійснювати діагностику професійно важливих якостей особистості. Зміст уміння: проводити професійну діагностику професійно важливих якостей особистості за допомогою методів і методик профорієнтації: вивчати здібності особистості та їх вплив на вибір професії; вивчати професійні інтереси особистості; вивчати мотиви вибору професії. Контрольовальна функція. Типове завдання діяльності: перевіряти ступінь професійної придатності особистості. Зміст уміння: в ході професійної консультації, спираючись на результати дослідження, вміти: співставити психофізіологічні та медичні показники з обраною професією; робити попередній висновок про професійну придатність особистості. Комунікативна функція. Типове завдання діяльності: забезпечувати високий рівень комунікативності в процесі викладання профорієнтаційного матеріалу. Зміст уміння: виходячи з педагогіки співробітництва, принципу індивідуального підходу в процесі надання інформації про шляхи отримання професійної освіти та працевлаштування вміти: здійснювати індивідуальний підхід до учнів; створювати атмосферу взаємодопомоги і взаєморозуміння між учнями; володіти комунікативною технікою спілкування; обирати оптимальну модель професійної діяльності з урахуванням існуючої ситуації [3].

Цей процес ми можемо розглядати як поетапний. 1 етап - формування й розвиток мотиваційно-ціннісного ставлення до майбутньої профорієнтаційної діяльності на уроках трудового навчання; 2 етап - формування профорієнтаційних знань і умінь; 3 етап - формування досвіду профорієнтаційної діяльності; 4 етап -самооцінка особистої профорієнтаційної діяльності.

Означені етапи дають нам можливість окреслити педагогічні умови формування профорієнтологічної компетенції майбутнього учителя трудового навчання в процесі його професіоналізації:

- орієнтація освітнього процесу на активне й вмотивоване засвоєння студентами системи профорієнтаційних знань і набуття специфічних умінь;

- уведення профорієнтаційних аспектів у загально-гуманітарну й загально-професійну підготовку майбутнього учителя;

- уведення у зміст навчання авторського навчального курсу «Профорієнтологічна компетенція учителя трудового навчання»;

- застосування в освітньому процесі інтерактивних технологій, що сприяють розвитку особистісно-професійних якостей майбутнього учителя трудового навчання;

- спонукання майбутнього учителя трудового навчання до постійного саморозвитку й інформальності в освіті;

- підбір діагностичних методик для дослідження й визначення рівня сформованості профорієнтологічної компетенції майбутнього учителя трудового навчання.

Професійне зростання (професіоналізація) майбутнього учителя може відбуватися через процес набуття комплексу необхідних особистісних і професійних якостей, обумовлених впливом професійної освіти й власною активністю особистості в її саморозвитку та самореалізації [4]. Це торкається й набуття профорієнтологічної компетенції.

Таким чином, розвиток профорієнтологічної компетенції учителя трудового навчання, стає важливим завданням у підготовці майбутнього фахівця й системи освіти загалом, бо саме уроки трудового навчання сприяють розвитку інтересу до різних видів діяльності, а профорієнтаційна робота на уроках - забезпечує формування професійної спрямованості та слугує основою для професійного самовизначення учнів і побудови траєкторії майбутньої професійної кар'єри.

Бібліографія:

1. Закон України про освіту [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Професійна орієнтація у Новій українській школі [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/>
3. Ховрич М. Профорієнтаційна діяльність учителя трудового навчання. Трудова підготовка в закладах освіти. 2011. № 6. С. 42–45.
4. Харламенко В. Дієвість принципу транспарентності в освітній діяльності ЗВО // Інноваційні технології розвитку особистісно-професійної компетентності педагогів в умовах післядипломної освіти: збірник наукових статей у 3-х частинах / За заг. ред. О.В. Зосименко. Суми, 2020. Ч. 1. С.70-76.
5. Янцур М. С. Профорієнтаційна компетентність учнів основної школи, яка формується в процесі трудового навчання. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 8(51), 2014.

Юлія Шевченко,
аспірантка 1-го року навчання,
кафедри загальнотехнічних дисциплін та охорони праці
Інженерно-педагогічного факультету
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ
 ОСОБИСТІСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ В
 ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КАР'ЄРИ.**

korsyn-ula@ukr.net

Пошук сенсу життя для фахівця безпосередньо пов'язаний з визначенням свого місця в суспільстві, у системі виробничих відносин, тобто передбачуваною. Вона, своєю чергою, знаходить висвітлення в уявленнях про майбутнє. Будуючи життєвий і професійний шлях, людина керується певною